

DYSLEKSJA -CZYM JEST, JAKIE SĄ JEJ OBJAWY?

DYSLEKSJA ROZWOJOWA- to specyficzne trudności w nauce czytania i pisania, występujące mimo stosowania obowiązujących metod nauczania, przy minimum przeciętnej inteligencji dziecka i sprzyjających warunkach społeczno- kulturowych.

Dysleksję definiujemy jako specyficzne trudności występujące u dzieci w uczeniu się jednej lub kilku umiejętności: czytania, pisania i innych form komunikacji pisemnej, którym mogą towarzyszyć trudności w wielu dziedzinach. Trudności te nie są rezultatem ogólnego opóźnienia rozwoju, czy wynikiem osłabienia wrażliwości zmysłowej. Spowodowane są zaburzeniami niektórych funkcji językowych, percepcyjno- motorycznych (sposobu słuchowego, wzrokowego, motoryki) i ich współdziałania (integracji percepcyjno- motorycznej), uwagi, pamięci (wzrokowej, słuchowej, ruchowej), lateralizacji (braku dominacji ręki, oka), orientacji w przestrzeni, uwarunkowanych nieprawidłowym funkcjonowaniem centralnego układu nerwowego.

W celu precyzyjnego wskazania trudności u dziecka używa się trzech określeń:

Dysleksja- trudności w opanowaniu umiejętności czytania, często powiązane z trudnościami w pisaniu;

Dysgrafia- trudności w opanowaniu kaligrafii (niski poziom graficzny pisma, tzw. brzydkie pismo);

Dysortografia- trudności w opanowaniu poprawnej pisowni (w tym - popełnianie błędów ortograficznych).

Zaburzenia te zazwyczaj współwystępują, ale mogą mieć również charakter izolowany. W starszym wieku szkolnym często kłopoty z czytaniem zmniejszają się, a czasem ustępują, natomiast trudności w pisaniu utrzymują się przez wiele lat.

PRZYCZYNY DYSLEKSJI

W literaturze można znaleźć kilka koncepcji wyjaśniających etiologię zaburzeń w procesie nauki czytania i pisania:

- genetyczna (wrodzona, odziedziczona)
- opóźnionego dojrzewania centralnego układu nerwowego
- hormonalna (nieprawidłowy rozwój lewej półkuli mózgowej, spowodowany nadprodukcją testosteronu w okresie płodowym)
- psychodysleksji (zaburzenia emocjonalne: stres, uraz psychiczny)
- organiczna (mikrouszkodzenia struktury mózgu w czasie ciąży, porodu, spowodowane np. lekami, niedotlenieniem).

JAK ROZPOZNAĆ DYSLEKSJĘ ?

Dysfunkcje w obrębie centralnego układu nerwowego powodują zaburzenia percepcji i pamięci wzrokowej oraz słuchowej, orientacji przestrzennej, sprawności motorycznej. Rozpoznanie zaburzeń dokonujemy na podstawie analizy niepokojących objawów, na które powinni zwrócić uwagę rodzice i nauczyciel uczący dziecko w klasie 0 i I:

- Dziecko niechętnie uczestniczy w zabawach ruchowych.
- Nie umie zawiązywać sznurowadeł, zapinać guzików, posługiwać się nożyczkami.
- Ma trudności z odtwarzaniem prostych szlaczków, figur geometrycznych, nie lubi rysować.
- Nie umie ułożyć układanki według wzoru, niechętnie bawi się układankami, klockami, puzzlami.
- Nie potrafi odróżnić i zapamiętać liter o podobnych kształtach (n-m, w-u, t-l-l).
- Ma problem z zapamiętaniem liter: H, F, E, Ł, G.
- Trudność sprawia mu zapamiętanie liter o kształtach identycznych, lecz inaczej położonych w przestrzeni, np.: b-p, d-g, n-u, b-d, b-g.
- Pisze litery i cyfry zwierciadlane, albo zapisuje wyrazy od prawej do lewej strony.
- Jest oburęczny.
- Nie potrafi odróżnić strony prawej i lewej swego ciała (ręki, nogi, oka).
- Nieprawidłowo używa przyimków: nad, pod, ponad, od, do; nie potrafi określić kierunku w przestrzeni: prawy- lewy, góra- dół.
- Nie umie zbudować poprawnie wypowiedzi- prawidłowy szyk, odpowiednie słownictwo, formy gramatyczne wyrazu.
- Ma wadę wymowy.
- Ma trudności z zapamiętywaniem krótkich wierszyków i piosenek, materiału uszeregowanego w wiersze i sekwencje (dni tygodnia, nazwy miesięcy, pory roku, nazwy pory dnia i posiłków, szeregi czterocyfrowe, alfabet, pacierz).
- Ma problemy z wyróżnianiem głosek w słowach (np. nos = n-o-s).
- Nie odróżnia głosek o podobnym brzmieniu (np. g-k, z-s).
- Ma trudności z łączeniem głosek w słowa (np. o-k-o = oko).
- Ma kłopoty z koncentracją uwagi, łatwo się rozprasza.

Inne symptomy dysleksji, które można zauważyć u dziecka na etapie nauczania początkowego:

CZYTANIE I PISANIE:

- Słabe postępy w czytaniu, niezależnie od metody nauczania.
- Poważne trudności z pisaniem, nawet „dziwaczne” pismo, czasem niemożliwe do odczytania.
- Znaczące omyłki w prostej interpunkcji i gramatyce.
- Mylenie liter o podobnym kształcie.
- Opuszczanie lub mylenie krótkich wyrazów.
- Niestaranne lub błędne formowanie litery.
- Pomyłki dotyczące stosowania wielkich liter.
- Mylenie liter o podobnym brzmieniu.
- Zbitki liter w wyrazie.
- Zgadywanie końcówek wyrazów.
- Pisownia samogłosek „au” jako „ał”.
- Zapisywanie wygłosowego „ą” jako „ał”.
- Trudności w przepisywaniu z tablicy.
- Problemy z utrzymaniem długopisu- nadmierne napięcie mięśni, męczliwość ręki.
- Nierówne pochylenie liter.
- W dyktandach- zapominanie tekstu, konieczność powtórzeń, opuszczanie wyrazów lub zamiana ich kolejności, zamiana wyrazów na podobne brzmieniowo.

MOWA:

- Błędne porządkowanie sekwencyjne dźwięków w czytaniu, czy powtarzaniu słów (np. samotol, dinozarł itd.).
- Skracanie słów (np. helikopter = helopter)
- Trudności w przypomnieniu nazwy przedmiotu.

INNE DZIEDZINY:

- Trudności w wykonywaniu dwóch lub więcej zadań naraz, np. skakanie, tańczenie i recytowanie wiersza, jazda na rowerze i mówienie.
- Kłopoty w zapamiętywaniu daty, adresów, daty urodzin, numerów telefonu.
- Problemy z zapamiętaniem sekwencji, np. dni tygodnia, miesiące, alfabet, porządek wyrazów w zdaniu.
- Mylenie kierunków: prawy- lewy, góra-dół.
- Trudności w wykonywaniu prostych, pamięciowych obliczeń.
- Unikanie czytania za wszelką cenę (dzieci dyslektyczne nigdy nie czytają dla przyjemności).
- Brak umiejętności płynnego czytania.
- Niekonsekwencja w pisaniu wcześniej wyćwiczonych i zapamiętanych wyrazów.
- Trudności w odpowiadaniu na pytania do czytanego tekstu.
- Niezdolność do zapamiętania wyrazów i zwrotów dyktowanych.
- Rysunki ubogie w szczegóły, liczne uproszczenia.
- Trudności w utrzymaniu rytmu, np. klaskanie.
- Niezgrabność, niezdarność np. w skakaniu, łapaniu piłki.
- Roztargnienie, refleks wolniejszy niż u rówieśników.
- Trudności w utrzymaniu równowagi, np. podczas stania na jednej nodze.
- Trudności w szyciu, majsterkowaniu, wycinaniu, lepieniu.
- Nienadążanie na klasówkach, dyktandach za tempem klasy.

WIELE DZIECI DYSLEKTYCZNYCH DOZNAJE TRUDNOŚCI W MATEMATYCE, BOWIEM DYSLEKSJA WPŁYWA NA:

1. Zdolność czytania i rozumienia zadań z treścią.
2. Uczenie się tabliczki mnożenia.
3. Uczenie się powiązań między liczbami, występujących w dodawaniu i odejmowaniu.
4. Przekręcanie liczb wielocyfrowych, gubienie liczb.
5. Rozumienie pojęć związanych z przestrzenią i czasem.
6. Orientację przestrzenną, np. cyfry i liczby o podobnym kształcie: 2-5, 6-9, 69-96 itp.
7. Świadomość przestrzenną i zdolność do prawidłowego umieszczania figur na stronie, czy liczb w kolumnie.
8. Kierunkowość- zwłaszcza, gdy trzeba przeprowadzić różne operacje w odmiennych kierunkach, np. zaczynanie po prawej w dodawaniu, czy odejmowaniu, a od lewej - w dzieleniu.
9. Różnicowanie wzrokowe- pomyłki w znakach $<$, $>$, $+$, \times
10. Liczenie w pamięci.

Dzieci dyslektyczne doznają wielu niepowodzeń w szkole. Najpoważniejsze konsekwencje tych niepowodzeń to: neurotyczny rozwój osobowości lub wystąpienie zaburzeń motywacji- zniechęcenie do nauki i pracy nad sobą. Bezkrytyczna akceptacja przez ucznia swych słabych stron („jestem

dyslektykiem, mogą robić błędy, nie czytam książek”) prowadzi do pogarszania się (lub nawet cofania) stanu umiejętności pisania i czytania u starszych uczniów. Dlatego udzielając uczniowi pomocy, wykazując zrozumienie dla jego kłopotów, trzeba równocześnie wzbudzać motywację do współdziałania w pracy wyrównawczej i do samokształcenia. Takiej pomocy mogą udzielić również rodzice.

Pomocy uczniom z dysleksją należy udzielać w każdym wieku. Nigdy nie jest na to za późno.

Gdzie można zwrócić się o pomoc w przypadku zaobserwowania objawów dysleksji u dziecka?

Pomocy należy szukać:

- u pedagoga i psychologa szkolnego- gdy u dziecka wystąpią trudności w uczeniu się, w celu skierowania na badania oraz stałych konsultacji, co do sposobu pracy z dzieckiem w domu,
- u nauczyciela i wychowawcy klasy,
- u logopedy,
- w poradniach psychologiczno- pedagogicznych i specjalistycznych,
- w Zarządzie Głównym i oddziałach Polskiego Towarzystwa Dysleksji.

FORMY POMOCY DLA DZIECI Z DYSLEKSJĄ:

W pracy z uczniem dyslektycznym należy aktywizować go do doskonalenia swych umiejętności, mobilizować do stałej czujności nad własną ortografią, wyrabiać nawyki częstego korzystania ze słownika ortograficznego i zachęcać do systematycznego czytania choćby krótkich tekstów.

1. Zacząć od sprawdzenia techniki i tempa głośnego czytania.
2. Jeśli dziecko napotyka trudności w czytaniu, należy zastosować metodę: „**czytania na raty**”
 - dziecko czyta na głos od około ½-1 strony codziennie
 - dziecko czyta razem z dorosłym na głos („chórem”, dorosły nieco ciszej)
 - dorosły czyta dziecku na głos
 - dziecko czyta samo po cichu
 - streszcza przeczytany tekst (poprzez opowiadanie ustne lub pisemne, w formie planu czy krótkiego wypracowania); dyskusja nad tekstem
 - podsumowanie przeczytanego rozdziału- streszczenie i dyskusja nad wybranymi problemami.
3. Oto kilka wskazówek i pomysłów przydatnych w ćwiczeniu poprawnej pisowni:
 - dziecko zakłada zeszyt do ćwiczeń ortograficznych,
 - powtarza i utrwała zasady pisowni,
 - na końcu zeszytu prowadzi „Słowniczek trudnych wyrazów”,
 - czyta uważnie tekst dyktanda,
 - rodzic dyktuje dziecku dyktando, a następnie sprawdza zapis i zaznacza wyrazy, w których jest błąd,
 - dziecko szuka zaznaczonych słów w słowniku ortograficznym i poprawia ich pisownię,
 - wypisuje wyrazy, w których popełniło błąd i uzasadnia ich pisownię,
 - wyrazy te może zastosować w krzyżówce, ułożyć z nimi zdania, namalować flamastrem na dużej kartce, ułożyć krótki wierszyk, utworzyć rodzinę wyrazów pokrewnych, wpisać do słowniczka,

- po tygodniu codziennych ćwiczeń, dziecko pisze ponownie to samo dyktando i sprawdza, o ile błędów zrobiło mniej, niż poprzednio i poprawia je,
- do ćwiczenia ortografii przydatne są książki Janiny Wójcik „Nauka ortografii i interpunkcji dla uczniów w kl.IV-VI” oraz „Ortografii i interpunkcji nauczę się sam”, teksty dyktand.

4. W trakcie nauki należy angażować trzy zmysły: wzrok, słuch i dotyk.

KILKA WSKAZÓWEK „PSYCHOLOGICZNYCH”:

- Nie należy traktować dziecka z dysleksją jak chorego, kalekiego, niezdolnego, złego lub leniwego.
- Nie karać i nie wyśmiewać w nadziei, że zmobilizuje się do pracy.
- Nie łudzić się, że samo z tego wyrośnie, że weźmie się w garść- dziecko pozbawione specjalistycznej pomocy nie pokona trudności.
- Nie ograniczać dziecku zajęć pozalekcyjnych, ale i nie zwalniać go z systematycznych ćwiczeń i pracy nad sobą.
- Starać się zrozumieć swoje dziecko, jego potrzeby, możliwości i ograniczenia.
- Spróbować jak najwcześniej rozpoznać trudności dziecka- na czym polegają i co jest ich przyczyną. Im wcześniej dziecko zacznie ćwiczyć, tym większa szansa powodzenia.
- Być w stałym kontakcie z nauczycielami, poradnią, psychologiem.
- Zaobserwować, co najskuteczniej pomaga dziecku.
- Nagradzać za wysiłek i pracę, a nie za efekty.
- Być dla dziecka życzliwym, cierpliwym.
- Pamiętać, że dziecku z trudnościami w nauce pisania i czytania można pomóc.

Materiał informacyjny dla rodziców i nauczycieli opracowała
mgr Anna Wróblewska – pedagog PPP w Łukowie